

Переваги та недоліки ІНП[3]

Переваги	допомагає забезпечити підзвітність, іншими словами особа, відповідальна за організацію навчання, має чітке уявлення про вимоги до рівня знань, умінь і навичок та працює над їх формуванням; це уможлиблює контроль проміжних результатів;
	допомагає компенсувати брак уваги в типовому навчальному плані до тих аспектів, які безпосередньо стосуються життя дітей з обмеженими можливостями;
	дає батькам змогу долучитися до формування навчальної програми для своєї дитини;
	надає певну структуру, яка спонукає членів консультативно-педагогічної команди зосереджувати увагу на тих аспектах навчання, що є важливими для дитини;
	містить рекомендації щодо методів викладання певних частин змісту програми;
	наперед визначає додаткові ресурси й види супроводу, які можуть знадобитися для передбачає певну технологію оцінювання ;
	передбачає певну технологію оцінювання слугує джерелом корисної інформації при організації переходу дитини до наступного класу чи до іншого навчального закладу.
Недоліки	Може призводити до ізоляції дитини у класі;
	посилає навантаження на вчителя, якому доводиться виконувати більше паперової роботи;
	часто не містить чітких посилань на те, яким чином він пов'язаний із загальним навчальним процесом та вимогами щодо рівня навчальних досягнень;
	закріплює уявлення, ніби діти з інвалідністю від початку відрізняються від інших дітей ;
	містить вузькоспрямовані й тривіальні завдання ; також часто зосереджений переважно на практичних цілях, досягнення яких дитина може продемонструвати своєю поведінкою; в більшості випадків орієнтований не на освіту в широкому розумінні, а на механічне відпрацювання навичок;
	не передбачає особистісно орієнтованого підходу й натомість має директивний характер, що майже не залишає можливості для врахування інтересів самого учня . Крім того, багато дітей навіть не мають достатнього уявлення про те, що входить до їхніх ІНП.

Описуючи позитивні сторони індивідуальних навчальних планів та зазначаючи багато їхніх недоліків, науковці та практики закликають до їх переоцінки в світлі нових напрямів і пріоритетів у вивченні цієї проблеми. Однак, незважаючи на численні недоліки застосування ІНП, більшість з них можна нівелювати, якщо такий план є гнучким робочим документом і коригується в контексті повсякденного загального навчального процесу у звичайному класі. Попри свою недосконалість, ІНП за умови його ретельної розробки й впровадження, допоможе інтегрувати учнів, чії навчальні потреби та можливості суттєво відрізняються від потреб інших дітей у класі.[3]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Найда Ю. Методичні рекомендації щодо впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах у 2013-2014 навчальному році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/1737/>
2. Бабак Т.С. Організація навчально-виховної роботи в інклюзивних класах / Бабак Т.С., А.В. Лаврінченко, Н.О. Федорова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: inkluzkoipppo.edukit.kr.ua/Files/downloads/T.C.Бабак.doc
3. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com,http://www.ussf.kiev.ua>
4. Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади: посіб. – К.: Паливода А.В., 2012. – 50 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ussf.kiev.ua/data/Canada/Canada/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E%D1%94%D0%BC%D0%BE%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BC.pdf>.
5. Методичні рекомендації щодо впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах у 2013-2014 навчальному році.:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://education-trost.at.ua/load/metodichni_materiali/metodichni_rekomendacii_shhodo_vprovadzhennja_inkluzivnogo_navchanja_u_zagalnoosvitnikh_navchalnih_zakladakh_u_2013_2014_navchalnomu_roci/9-1-0-88.

*Бойко В.
Науковий керівник – Удич З.І.*

АСИСТЕНТ УЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ: КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ТА ЗАВДАННЯ

Отримання якісної освіти є невід'ємним правом кожної дитини, яке закріплене в основному законі України – Конституції України, та інших законодавчих документах. Діти, що навчаються у інклюзивних класах, мають особливі потреби. Всі педагоги повинні з добротою ставитись до цих дітей, розуміти їх інтереси, прислухатись до їхньої думки. Звичайно, щоб виконати всі завдання, які постають перед ними,

потрібна допомога з боку адміністрації, фахівців і батьків. Крім учителя, у навчальному процесі активну участь бере помічник вчителя (асистент, тьютор), який має володіти корекційно-компенсаторними технологіями. Він здійснює превентивне і корекційне сприяння та надає психологічні і корекційні послуги [7, с. 1]. У більшості країн, де розвинута і впроваджується інклюзивна освіта, асистентів педагога відносять до парапрофесіоналів, тобто осіб, які отримали підготовку у спеціалізованій галузі, щоб працювати під керівництвом того, хто має повну професійну підготовку. У контексті інклюзивного навчального закладу – це особи, які отримали підготовку у галузі педагогіки/інклюзивної освіти та працюють під керівництвом вчителя і підпорядковуються керівнику навчального закладу [5, с. 2].

До парапрофесіоналів також відносять кваліфікованих фахівців, які можуть працювати в інклюзивному класі та надавати учням різні спеціалізовані послуги: діагностичне тестування, логопедичні послуги, фізіотерапію тощо. Фахівці у своїх галузях (психологи, логопеди, фізіотерапевти, реабілітологи тощо) застосовують свої знання та вміння, щоб надати вчителю фахові звіти та пропозиції щодо навчання окремих учнів. Вчителі використовують цю інформацію під час складання та впровадження навчальних програм, за які саме вони несуть остаточну відповідальність.

Аналіз канадського та британського досвіду, а також досвіду США свідчить, що основним завданням асистентів педагога в інклюзивній освіті є надання допомоги вчителю в організації, підтримці та здійсненні навчально-виховного процесу. Така підтримка передбачає як загальну підтримку, так і більш спеціальну допомогу у роботі з окремими учнями.

Основною перевагою залучення асистентів педагога до навчального процесу в інклюзивному класі є покращення якості викладання та послуг, що надаються учням. Звичайно, що робота в інклюзивному класі педагога та асистента вчителя має низку додаткових переваг, серед яких є такі: розвиток позитивної самооцінки учнів; більш позитивне ставлення учнів до школи і до процесу навчання; краща поведінка учнів у класі; більш ефективні стосунки між вчителем та батьками; покращені партнерські стосунки між вчителем та асистентом, як міжособистісні, так і управлінські; підвищення рівня залучення і розуміння навчального процесу з боку місцевої громади [5, с. 13].

Згідно з однією із посадових інструкцій, асистент вчителя:

1. Призначається на посаду та звільняється з неї наказом начальника управління освіти і науки Васильківської районної державної адміністрації за поданням директора загальноосвітнього навчального закладу.

2. Посаду асистента вчителя може обіймати особа з високими моральними якостями, яка має повну вищу педагогічну освіту та пройшла курсову перепідготовку щодо роботи в умовах інклюзії, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальному закладі.

3. Основними напрямками діяльності асистента вчителя є адаптація змісту та методів навчання до можливостей і потреб дітей з особливими освітніми потребами, застосування під час уроків системи корекційних заходів, спрямованих на опанування дітьми з особливими освітніми потребами навчального матеріалу, захист кожної дитини з особливими освітніми потребами від будь-яких форм фізичного або психічного насильства.

4. Асистент вчителя підпорядковується безпосередньо заступнику директора з навчально-виховної роботи.

5. У своїй діяльності асистент вчителя керується Конституцією України, указами Президента України, законами України, рішеннями Кабінету Міністрів України, наказами та іншими нормативно-правовими актами центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та підпорядкованих їм органів управління освітою з питань, що стосуються загальної середньої освіти, правилами і нормами з охорони праці, пожежної безпеки, статусом і правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу, наказами та розпорядженнями директора навчального закладу та цією посадовою інструкцією [7, с. 1].

Конкретними видами діяльності асистентів учителів інклюзивного класу є: організація екскурсій; читання книжок дітям; допомога учням у виконанні навчальних завдань, розроблених вчителем; роздавати матеріали учням на уроці; допомога дітям у вивченні свого імені, домашньої адреси, номера телефону, дня народження, імені батьків; здійснювати нагляд над ігровими видами діяльності дітей [5, с. 5].

Також асистент в інклюзивному класі виконує завдання, які представлено у таблицях 1 та 2 [7, с. 1].

Таблиця 1.

Завдання асистента вчителя в інклюзивного навчання

Разом із вчителем класу здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	Вивчає особливості діяльності та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює їхні навчальні досягнення, виконання ними індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку дітей з особливими освітніми потребами.	Надає допомогу дітям з особливими освітніми потребами в облаштуванні робочих місць
Спостерігає за дитиною з особливими освітніми потребами з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб		Забезпечує разом з іншими працівниками навчального закладу здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці.
Дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію дітей з особливими	Допомагає в організації навчально-виховного процесу в класі з інклюзивним навчанням.	Разом із вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб дітей

ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

освітніми потребами.	Веде відповідну документацію	з особливими освітніми потребами.
Співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами.	Стимулює розвиток соціальної активності дітей з особливими освітніми потребами, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, шляхом залучення цих дітей до участі у науковій, технічній, художній творчості.	Сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану.
Створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому для дітей.	Сприяє формуванню у дітей з особливими освітніми потребами саморегуляції та самоконтролю.	Бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини з особливими освітніми потребами.
Постійно спілкується з батьками дітей з особливими освітніми потребами, надає їм необхідну консультативну допомогу.	Інформує вчителя класу та батьків про досягнення дітей з особливими освітніми потребами.	Допомагає дітям з особливими освітніми потребами виконувати навчальні завдання.

Під час взаємодії асистент і учитель допомагають один-одному виконувати обов'язки (табл. 2) [5, с. 5].

Таблиця 2.

Взаємодія учителя інклюзивного класу із асистентом

<i>Напрямок роботи</i>	<i>Обов'язки вчителя</i>	<i>Спільні дії</i>	<i>Обов'язки асистента вчителя</i>
<i>Діагностування</i>	Визначає навчальні потреби	Обговорення здібності учнів, їх сильних і слабких сторін	Спостереження за поведінкою учня та надання інформації вчителю
<i>Планування</i>	Підготовка індивідуалізованих навчальних програм (ІНП) Ведення поточних записів про учнів та їх ІНП. Планування уроків та необхідних матеріалів Здійснення належних змін відповідно до ІНП. Визначення пріоритетів. Здійснення тижневого планування, планування уроків, організацію фізичного середовища, центрів діяльності, видів діяльності для індивідуальних дітей та всього класу.	Обговорення очікуваних результатів учнів. Обговорення навчальних цілей для учнів, у тому числі й поведінкових і соціально-емоційних. Підготовка матеріалів. Інформування про наявні ресурси	Допомога у підготовці матеріалів. Виконання планів, розроблених вчителем.
<i>Управління поведінкою</i>	Запровадження чіткої та зрозумілої системи управління в класі: основних правил поведінки та очікувань від учнів	Регулярні зустрічі з питань обговорення успішності учнів. Обговорення та з'ясування очікувань щодо дотримання поведінки учнями та основних правил	Робота в рамках встановлених дій, у тому числі управління поведінкою учнів, дотримання основних правил та відповідно ІНП
<i>Навчання</i>	Складання планів уроків та проведення занять відповідно до цих планів. Контроль навчання учнів і надання необхідної допомоги. Здійснення викладання та проведення уроків для всього класу, груп дітей та індивідуальна робота з окремими дітьми. Надання необхідних матеріалів асистенту вчителя	Обговорення очікуваних результатів. Обговорення окремих стратегій та дій. Обговорення місця проведення занять	Детальніше пояснення елементів уроку тим учням, у яких виникають проблеми. Контроль виконання завдань на закріплення навчального матеріалу. Контроль за процесом: ведення записів та інформування вчителя. Робота з малими групами дітей або індивідуально з окремими дітьми, розвиваючи навички.
<i>Оцінювання</i>	Оцінювання успішності учня	Обговорення	Збір даних для

ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

	Забезпечення виконання учнем ІНП. Планування та проведення формальних і неформальних тестів	результатів спостережень. Обмін інформацією	оцінювання прогресу учнів. Перевірка тестів
<i>Робота з батьками</i>	Проведення індивідуальних зустрічей з батьками з питань обговорення прогресу дітей	Обговорення інформації, отриманої від батьків. Дотримання конфіденційності	Участь у зустрічах з батьками, коли це відповідає ситуації
<i>Звітування</i>	Звітування перед батьками (формальне, неформальне)	Обговорення інформації, отриманої від учня. Дотримання конфіденційності	Інформування вчителя про сильні сторони, досягнення та потреби учнів. Інформування вчителя про поведінку та успішність учнів
<i>Оцінювання роботи асистентів</i>	Здійснення оцінки роботи асистента. Обговорення сфер, що потребують покращення. Навчання асистентів.	Обговорення сильних сторін та сфер діяльності, що потребує покращення	Здійснення самооцінювання
<i>Дотримання освітньої політики</i>	Ознайомлення з освітньою політикою на національному та місцевому рівні. Дотримання правил та процедур, встановлених навчальним закладом	Ознайомлення з освітньою політикою на національному та місцевому рівні. Дотримання правил та процедур, встановлених навчальним закладом	Ознайомлення з освітньою політикою на національному та місцевому рівні. Дотримання правил та процедур, встановлених навчальним закладом

Що асистент вчителя не повинен робити та за що не повинен нести відповідальність: бути єдиною особою, відповідальною за навчальний процес у класі; планування навчальної програми, уроків тощо (лише допомагає); відбір навчальних матеріалів чи вибір методів навчання; оцінювання роботи учня чи досягнутого прогресу; оцінка роботи іншого персоналу; проведення діагностики учнів; звітування перед батьками чи опікунами, перед представниками керівних органів управління; виконувати лише роботу з «важкими» учнями протягом більшості часу; нести повну відповідальність під час екскурсій; супроводжувати дітей в медичні заклади без належного дозволу на це з боку адміністрації навчального закладу [5, с. 6].

Інколи асистент повинен володіти такими спеціальними вміннями та навичками, які може набути під час додаткових тренінгів. Наприклад, якщо у класі є учень, який не чує або має порушення слуху, асистент педагога може потребувати додаткового тренінгу з оволодіння мови жестів [5, с. 3].

Кваліфікаційні вимоги до асистентів вчителя у інклюзивному класі: диплом про отримання вищої педагогічної освіти (або відповідний еквівалент); диплом або сертифікат, що підтверджує кваліфікацію асистента педагога, виданий офіційною установою з урахуванням проходження практики; сертифікат про проходження тренінгу; можливість виконувати фізичну діяльність в межах посадових обов'язків [5, с. 14].

Наразі у системі вищої освіти України впроваджуються нові навчальні дисципліни, пов'язані з інклюзивною освітою. Серед них «Асистент вчителя в системі інклюзивного навчання». Передбачається, що в результаті його вивчення майбутні асистенти оволодіють низкою необхідних знань та умінь (табл. 3) [6, с. 6].

Таблиця 3.

Результати вивчення навчальної дисципліни «Асистент вчителя в системі інклюзивного навчання»

<i>Сформовані знання</i>	<i>Розвинені уміння</i>
філософію та освітні поняття, пов'язані з освітою учнів з інвалідністю/особливими потребами	використовувати нормативну базу, яка регулює забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю/особливими потребами та питання впровадження інклюзивного навчання
законодавчо–нормативне забезпечення посади «асистент вчителя» та процесу впровадження інклюзивного навчання	застосовувати різноманітні навчальні стратегії, пов'язані з особливостями дітей з інвалідністю/особливими потребами
різноманітні навчальні стратегії, пов'язані з конкретними особливостями дітей з інвалідністю/особливими потребами	надавати допомогу вчителю у впровадженні індивідуальних навчальних планів, оцінювання потреб учнів, моніторингу прогресу
кваліфікаційні вимоги та особливості роботи асистента вчителя під час роботи з учнями з інвалідністю/особливими потребами	використовувати навички роботи у команді фахівців по впровадженню інклюзивного навчання
методи надання допомоги вчителям, які працюють в інклюзивному класі, у підготовці навчального матеріалу	працювати зі спеціальними засобами, обладнанням та технологіями, сприяти роботі учнів з цими засобами та обладнанням, а також забезпечувати

ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

	дотримання правил безпеки роботи
методи безпечної практики роботи та реакції на непередбачені ситуації у міру їх виникнення	взаємодіяти з персоналом навчального закладу, батьками дітей, фахівцями у такий спосіб, який сприяв би розвитку позитивних взаємовідносин
методи планування навчальної діяльності під керівництвом вчителя	застосовувати стратегії, спрямовані на розвиток впевненості учнів у власних силах та їх самостійності

Рекомендації учителям щодо співпраці із асистентами: призначте час для регулярних зустрічей зі своїми асистентами, особливо на початку навчального року; встановіть ефективні способи комунікації, створіть можливість вільного обговорення; забезпечте поінформованість асистентів учителів; допомагайте асистентам учителів у розвитку навичок створення баз даних; моделюйте базові поведінково-управлінські стратегії [5, с. 12-13].

Таким чином, інклюзивний клас може повноцінно функціонувати лише тоді, коли у ньому асистент учителя. Він не замінює учителя, а є рівноправним учасником команди, яка забезпечує інклюзію у школі. Від його фахової підготовки та досвіду залежить ефективність організації навчально-виховного процесу у класі. Тому і вимоги до його знань, умінь та навичок є високими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т.В.Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник. / [Інклюзивна освіта. Посібник для батьків: посібник / Укладачем матеріалу є неурядова організація «Проживання в громаді» (М. Манітоба, Канада). – К:Паливода А.В., 2012. – 120 с.
3. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Рекомендації по організації роботи асистента вчителя в інклюзивному класі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..**
6. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Програма курсу «Асистент вчителя в системі інклюзивного навчання/[Красюкова–Еннс О.В., Байда Л.Ю., Шинкаренко В.І., Луценко І.В. та інші], 2011 рік.
7. Рекомендації по організації роботи асистента вчителя в інклюзивному класі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.canada-ukraine.org>.